

**Ministerul Apărării al Republicii Moldova
Academia Militară a Forțelor Armate
„Alexandru cel Bun”**

Revista Militară

Studii de securitate și apărare

Nr. 1 (19)/2018

Chișinău, 2018

Revista Militară

Studii de securitate și apărare. Publicație științifică. Nr. 1 (19)/2018

Fondator: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

Tipul de revistă: categoria C

Redactor-șef:

colonel (r) **Constantin Manolache**, doctor habilitat în științe politice,
conferențiar universitar

Secretar responsabil:

locotenent-colonel (r) **Igor Sofronescu**, doctor în științe tehnice, conferențiar universitar

Colegiul de redacție:

căpitan **Marin Butuc**, doctor în filologie
Svetlana Cebotari, doctor în științe politice
colonel **Vitalie Ciobanu**, doctor în istorie
colonel (r) **Valeriu Cușnir**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
Chen Hui, doctor habilitat în literatură (Republica Populară China)
Mikola Jelezneak, doctor în filologie, conferențiar universitar (Ucraina)
Victor Juc, doctor habilitat în politologie, profesor cercetător
colonel (r) **Constantin Moștofleu**, doctor în științe militare (România)
Alexandru Roșca, academician
Gheorghe Rusnac, academician
Antonio Sandu, doctor habilitat în filosofie, profesor universitar (România)
colonel (r) **Mircea Tănase**, doctor în științe militare (România)
Pantelimon Varzari, doctor habilitat în politologie, profesor cercetător
Ion Xenofontov, doctor în istorie
Liu Zaiqui, doctor habilitat în istorie (Republica Populară China)

Autorii poartă întreaga responsabilitate pentru conținutul științific al textelor.

Adresa redacției: str. Haltei 23, mun. Chișinău, Republica Moldova, MD-2023

Tel.: (+373 22) 54-51-60

ISSN 1857-405X

©Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Centrul de Studii Strategice
de Apărare și Securitate, 2018.

SUMAR SUMMARY

SECURITATE ȘI GEOPOLITICĂ SECURITY AND GEOPOLITICS

- 6** *Sergiu PLOP, Svetlana CEBOTARI*
SECURITATEA REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL UNUI EVENTUAL
SCENARIU „NOVOROSIA”
THE SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT
OF THE EVENTUAL ”NOVOROSSIA” SCENARIO
- 22** *Octavian DACIN*
CONSIDERAȚII PRIVIND CONCEPTUL DE „CONFLICT DE TIP HIBRID”
CONSIDERATIONS REGARDING THE ”HYBRID TYPE
CONFLICT” CONCEPT
- 28** *Aleksander ANDRIC*
CE FEL DE IMPACT VA AVEA TEHNOLOGIILE ÎN CONTINUĂ
DEZVOLTARE ÎN DOMENIUL FORȚELELOR ARMATE
PE PARCURSUL URMĂTOARELOR 10 ANI?
WHAT KIND OF IMPACT WILL EMERGING TECHNOLOGIES
HAVE ON THE ARMED FORCES OVER THE NEXT 10 YEARS?
- 40** *Eugen STRĂUȚIU*
ROLUL ORGANIZAȚIILOR DE CERCETARE ÎN ANALIZA
CONFLICTELOR. CAZUL LABORATORULUI PENTRU
ANALIZA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN
THE ROLE OF RESEARCH ORGANIZATIONS IN THE
CONFLICT ANALYSIS. THE CASE OF THE LABORATORY
FOR TRANSNISTRIAN CONFLICT ANALYSIS
- 48** *Carolina BUDURINA-GOREACI*
DIALOGUL POLITIC DINTRE INSTITUȚIILE SOCIETĂȚII CIVILE
ȘI AUTORITĂȚILE ADMINISTRAȚIEI PUBLICE LOCALE
ÎN DEZVOLTAREA COMUNITĂȚII LOCALE
POLITICAL DIALOGUE BETWEEN THE CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS
AND THE LOCAL PUBLIC ADMINISTRATION AUTHORITIES
IN THE LOCAL COMMUNITY DEVELOPMENT
- 58** *Ion SÎRBU*
NOUA FILOSOFIE ȘI SECURITATEA
NEW PHILOSOPHY AND SECURITY

68 *Sorin BECCIU*
EFECTUL PROPAGANDEI ASUPRA STATELOR ÎN PROCES
DE MODERNIZARE
*EFFECT OF PROPAGANDA ON THE STATES IN THE PROCESS
OF MODERNIZATION*

75 *Vasile ROMAN*
REPUBLICA MOLDOVA SI PROIECTUL INTERMARIUM
THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND INTERMARIUM PROJECT

ȘTIINȚA MILITARĂ ȘI INTERDISCIPLINARITATEA
MILITARY SCIENCE AND INTERDISCIPLINARY

80 *O.I. KRAVCHUK*
LECȚIILE RĂZBOIULUI HIBRID
THE LESSONS OF THE HYBRID WAR

87 *Oleg SOLOMON*
MODELELE DECIZIOANELE DE REFRINȚĂ ȘI PROCESUL DECIZIONAL
MILITAR: REFLECȚII ANALITICE
*REFERENCE DECISION MODELS AND MILITARY DECISION MAKING
PROCESS: ANALYTICAL REFLECTIONS*

96 *Gheorghe MEREUȚĂ*
PRINCIPII DE STRUCTURARE A FORȚELOR ARMATE ALE UNUI
STAT ÎN CONFLICTELE ASIMETRICE
*STRUCTURING PRINCIPLES OF THE ARMED FORCES OF A COUNTRY
IN ASYMMETRIC CONFLICTS*

107 *Elena PAXIMADI*
INTERNET IN THE PEDAGOGY AS A SCIENTIFIC DISCIPLINE
INTERNET ÎN PEDAGOGIE CA DISCIPLINĂ ȘTIINȚIFICĂ

ISTORIE
HISTORY

112 *Vasile HAHEU*
UN MORMÂNT DE REGE-RĂZBOINIC DIN ZORILE CIVILIZAȚIEI
DE LA PRUTUL DE JOS (CONTRIBUȚII LA PROBLEMA
DE CÂND ȘI CUM AU ÎNCEPUT RĂZBOAIELE)
*A GRAVE OF THE KING-WARRIOR OF THE ANCIENT ERA IN THE
LOWER PRUT (CONTRIBUTIONS TO THE PROBLEM
OF WHEN AND WHY THE WARS BEGUN)*

120 **Dmitro BONDARENKO**
THE ARMAMENT, EQUIPMENT, MILITARY RANKS OF THE WHITE
ARMIES OF FINLAND, HUNGARY, ESTONIA IN 1918-1920. A
COMPARATIVE ANALYSIS
*ARMAMENTE, ECHIPAMENTE, GRADELE MILITARE ALE ARMATEI ALBE
DE FINLANDA, UNGARIA, ESTONIA, 1918-1920. ANALIZĂ COMPARATIVĂ*

142 **Cătălin GORINCIOI, Viorel BOLDUMA**
RĂZBOIUL DIN AFGHANISTAN: AMINTIREA UNUI EROU
THE WAR IN AFGHANISTAN: REMEMBERING A HERO

DICȚIONAR ENCICLOPEDIC MILITAR
MILITARY ENCYCLOPEDIC DICTIONARY

159 **Ion Valer XENOFONTOV**
INTERVENȚIA SOVIETICĂ ÎN CEHOSLOVACIA (1968)
THE SOVIET INTERVENTION IN CEHOSLOVAKIA (1968)

APARIȚII EDITORIALE. NOTE DE LECTURĂ
NEW BOOKS. NOTES FOR READING

164 **Tatiana TANAȘ**
„RUSOAICA” BASARABEANĂ
BASSARABIAN „RUSSIAN”

NOUA FILOSOFIE SI SECURITATEA

Ion SÎRBU¹

NEW PHILOSOPHY AND SECURITY

Ecosophy or ecological wisdom – the new philosophy of contemporary life is also a philosophy of security, digital content, tolerance; it is a philosophy of survival and sustainable development of man, society and nature.

Man, society as well as science currently need and will need a new philosophy – ecosophy. All together and each one in part they are based on security, first of all on human security.

The interaction of philosophy with science occurs historically through three main stages. The first one is characterized by the ancient belief that all the theoretical knowledge is philosophy. The second one, which has started approximately in the 15th century, suggests that the science is apparently independent from philosophy as a main focus. The third stage, that has just started, treats the scientific knowledge as complementary to the philosophical one. Both of them can successfully develop and function only with reciprocal interaction. Studying and understanding of the scientific knowledge leads to the professional development. The study of philosophy develops and strengthens the spirituality, the core of a developed personality.

Keywords: ecosophy, science, anthropoecology, security, global environmental ethics, digital philosophy, philosophy of tolerance.

Omul și societatea contemporană au oare nevoie de filosofie? Sunt convinși că da. Altminteri cum ar putea fi explicată proclamarea în 2002 de către UNESCO a Zilei Mondiale a Filosofiei, care e marcată de umanitate anual în a treia joi a lunii noiembrie. Problemele care stau astăzi în fața omenirii au nu numai aspecte teoretico-științifice, dar și filosofico-existențiale.

Cea mai importantă și imperativă problemă a omului contemporan e cea a ocrotirii, menținerii sau conservării naturii umane. Ultima e amenințată de degradarea și poluarea mediului natural, de aplicarea incorectă a noilor tehnologii și realizări ale științei, tehnicii și medicinei. Realizările genului uman sunt necesare de a fi dirijate spre binele omului, spre dezvoltarea lui corporală și spirituală. Aceste lucruri sunt în centrul de atenție al noii filosofii – ecosofia, promovată de mine și alți filosofi preocupați de prezentul și viitorul speciei umane și al vieții terestre.

Materiale și metode. Necesitatea unei noi filosofii mai apropiate de viața omului și a soluționării problemelor stringente ale societății și civilizației actuale este evidentă. Evidentă e și necesitatea colaborării științelor naturii și celor exacte cu cele socioumane, inclusiv filosofia, în rezolvarea tot mai multor proiecte complexe.

Educarea personalităților integre și multilateral dezvoltate la fel e la ordinea de zi. Toate acestea și servesc ca materiale de cercetare și analiză.

Metodele folosite țin de dialectică, de analiză, sinteză, generalizare, extrapolare în aspect istoric și logic.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Etapele principale ale interacțiunii filosofiei cu știința. Filosofia formulează, fundamentează și ipotetic soluționează multe dintre cele mai importante probleme ale epocii. Ea, după cum afirmă filosoful ger-

¹ Ion SÎRBU, dr. hab., prof., Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

man Hegel, este „chintesența epocii”, „epoca cuprinsă în gânduri”. Cum interacționează ea cu știința sau mai exact cu științele?

Am putea vorbi de 3 etape principale în interacțiunea filosofiei cu științele. Toată cunoașterea teoretică este filosofie – se considera la prima etapă. Chiar și cunoștințele etice, economice și despre stat erau considerate de către Aristotel ca filosofie practică. Treptat însă, în măsura dezvoltării filosofiei, a cunoașterii în general, începând cu secolele XV-XVIII, apare convingerea că știința nu mai are nevoie de filosofie. „Fizică, fie-ți teamă de metafizică!”. Această stare de lucruri caracterizează etapa a doua, care, parțial, e în vogă și astăzi. Să nu uităm însă că știința, chiar și în lucrările consacrate fizicii de cel mai înalt nivel, cum ar fi cele ale lui Newton, erau marcate cu termenul „filosofia naturală”. Cei mai de vază filosofi de după Aristotel, cum ar fi Descartes, Leibniz, Kant și alții, erau concomitent și mari savanți cu realizări considerabile în matematică, fizică, biologie etc.

Marile descoperiri în fizică care țineau de microlume sau lumea particulelor elementare și nu puteau fi explicate de pe pozițiile științei clasice au dus, la începutul secolului al XX-lea, la așa-zisa criză în fizică, de fapt la criza filosofiei mecaniciste pe care se bazau atunci savanții.

Apariția teoriei relativității, de la început specifică, ulterior generală, a lui Einstein se datora în multe aspecte metafizicii, deci a filosofiei speculative, de care renumitul savant nu avea frică și o utiliza deseori chiar inconștient în construcțiile sale fizice și matematice.

Consider că astăzi, la moment e vizibilă etapa a treia a interacțiunii filosofiei cu știința. Dacă etapa a doua o nega pe prima, astăzi, în concordanță cu dialectica hegeliană, are loc a doua negație care e și sinteza primelor două. Filosofia „totalitară” a fost negată de știința de același gen, tot „totalitară”.

Astăzi pare-se că are loc reîntoarcerea la recunoașterea dreptului de existență al filosofiei, dar nu ca „regină a științelor” sau ca „știința științelor” propagată de Hegel, dar ca una din științe. Reîntoarcerea și la știință, dar la fel nu „totalitară”, absolută, dar egală în drepturi cu filosofia. Filosofia și știința, ca două forme de cunoaștere, sunt partenere și necesare una alteia. Ele se completează reciproc.

Știința s-a schimbat radical la etapa neclasică, dar mai ales la etapa postneclasică din prezent. Filosofia, la rândul ei, tot are nevoie de o schimbare radicală pentru a deveni un partener de nădejde al științei. Știința contemporană, postpostneclasică, se integrează în continuu. Proiectele extra-complexe de dezvoltare de astăzi presupun integrarea cunoștințelor din diferite domenii. Noile tehnologii nu sunt altceva decât aplicarea în practică a realizărilor științei în domeniul tehnic, dar nu numai. Nanotehnologiile, biotehnologiile, tehnologiile informaționale, tehnologiile cognitive și tehnologiile sociale sunt convergente, în interacțiune, deci integrate. Rezultatele finale ale acestei convergențe nu sunt clare, precise. Filosofia, la această etapă, devine integratoare de științe și tehnologii și acesta e rolul ei principal în interacțiunea menționată. Din ce cauză? Oare științele sau, mai bine zis, realizările recente și de viitor ale acestora, ca și noile tehnologii, nu s-ar putea integra și fără filosofie? Poate că s-ar putea, dar unde e garanția că această integrare, care nu ia în considerare valorile general umane, nu va duce la nimicirea omului ca specie?

Filosofia se deosebește de oricare altă știință, și de toate acestea împreună, prin faptul că ea este „partinică”. Ce înseamnă partinică în sens nemarxist? Filosofia întotdeauna abordează, rezolvă problemele epocii prin prisma Omului, prin prisma valorilor general umane. Ea întotdeauna își

pune întrebarea: „Ce-i dă aceasta omului?”. Omul în filosofie este valoarea supremă pentru om. Chiar și în filosofile antiumaniste omul e antivaloarea supremă.

Ecologiștii profunzi din anii '70 ai secolului trecut considerau că omul, specia umană, este un parazit pentru Terra, cel mai mare distrugător al naturii acesteia. Din această cauză ei militau și militează pentru biocentrism contra antropocentrismului. Ei uită că omul nu numai distruge natura, dar poate și să o restabilească, să o perfecționeze și că el este viața cu rațiune și deci până când cea mai valoroasă formă a acesteia.

Filosofia, după cum am afirmat, este integrator de știință și tehnologii. De ce anume ea? Fiindcă ea are ca valoare supremă omul, care combină în sine natura și societatea, cultura ultimei. El e o ființă bio-socială sau bio-psiho-socială. O ființă cu natură biologică prin corpul său și cu conștiință, rațiune, spirit care nu sunt prezente în lumea naturală. Această ființă poate fi considerată și ca artificială, creată tot de om, de societate, de cultură, care sunt proprii numai speciei umane. Acesta e numai primul aspect. Aspectul al doilea se concretizează în faptul că știința și aplicarea ei în tehnică, dezvoltarea acestora poate duce la nimicirea speciei umane, a omului cu trăsăturile, însușirile și calitățile sale actuale.

Savantul deseori e ghidat de sentimentul priorității. El primul a înfăptuit sau va înfăptui ceva înaintea altora. Nu contează că acest ceva îl va dezvolta sau îl va nimici pe om.

Mulți dintre savanți, mai ales cei din domeniul științelor informaționale, consideră că intelectul uman poate fi transmis mașinii și că acesta va putea în viitor exista pe bază nebiologică.

Filosofia umanistă consideră pe drept că știința, tehnica și tehnologiile pot face minuni. Dar oare acestea întotdeauna sunt necesare? Ce dau ele omului – dezvoltare,

stagnare sau chiar moartea, dispariția? Urmările pot fi incerte. Tehnologiile convergente pot duce la materializarea obiectivelor planificate, dar și la multe neplanificate, care pot fi tragice pentru om și viață. Din această cauză, în complexul noilor tehnologii convergente (NBIC) se introduc și tehnologiile sociale (NBICS), care sunt elaborate de științele socioumane, inclusiv de filosofie. Ultima e nucleul științelor în cauză. De aici prioritatea și necesitatea filosofiei în calitate de integrator al științelor și tehnologiilor. De aici și necesitatea ei pentru om și societatea umană [1].

Ecosofia, compartimentele și problemele ei fundamentale. Ecosofia e noua filosofie contemporană a supraviețuirii, securității și dezvoltării durabile a omului, societății și naturii terestre; filosofia problemelor globale, a toleranței și moralității, a integrării științifico-tehnice [2]. Aceasta e filosofia ce analizează toate problemele prin prisma ecologică luată în aspectul ei extins. Ecosofia sau înțelepciunea ecologică include în sine problemele filosofice ale ecologiei generale, antropoecologiei și ecologiei sociale [3]. Ea mai include în sine și etica ecologică globală, care se bazează pe umanismul tradițional, ecologic și etnic și pe valorile ecologice general umane [4]. Ecosofia, în opinia mea, nu trebuie să ocolească și problematica paranormalului ce ține de om, societate și natură [3] și care are aspecte științifice, socioculturale, psihologice și psihofizice.

Ecosofia mai include în sine, ca părți componente, și filosofii mai specifice, cum ar fi filosofia securității, filosofia digitală, filosofia toleranței și filosofia problemelor globale. Îmbinând în sine probleme de ordin filosofic ale ecologiei generale (știință biologică-naturalistă), ale ecologiei omului sau antropoecologiei (știință medico-biologică și psihosocială), a ecologiei sociale (știința complexă a interacțiunii

socio-naturale și socio-sociale), ecosofia evidențiază ca problematică primordială pe cea a antropoecologiei. Din ce cauză? Fiindcă, după cum am menționat mai sus, omul e problema fundamentală primordială a oricărei filosofii umaniste. Natura terestră ar fi fost cu totul alta în lipsa omului. Mai bună sau mai rea? Mai degrabă, a doua.

Putem afirma că omul e cel mai mare distrugător al naturii terestre, concomitent însă el e și cel mai iscusit maestru-zugrav al acesteia. Dându-și seama de activitatea sa nocivă în natură, el e gata de a restabili și perfecționa ceea ce tot el neintenționat a distrus. Omul a modificat și modifică natura, inclusiv pe a sa proprie – corpul său fizic. Ultimul astăzi se află chiar în pericol, în insecuritate. Omul e amenințat de om. Realizările civilizației în domeniul științei și tehnicii, al tehnologiilor și medicinei sunt fantastice. Acestea l-au „amețit” pe omul contemporan într-atât încât la el a apărut iluzia că ar putea exista și corpul său biologic.

Filosofia, majoritatea filosofilor, întotdeauna au considerat că totul în lume e posibil, mai devreme sau mai târziu. Posibilă e oare existența, ființarea rațiunii umane pe o bază nebiologică? Nu pot nega ferm, completamente, această posibilitate. Consider însă că, dacă vom ajunge la așa ceva, nu vom mai putea vorbi de om, de specia umană, de societatea umană. Acestea vor dispărea ireversibil.

Reprezentanții transumanismului afirmă [vezi: 5-8] că, aproximativ către anul 2045, civilizația umană va intra în faza „polifurcației”, „a haosului dinamic” și se va apropia de hotarul „singularității”, după care va urma ori degradarea și pierrea, ori trecerea ei la o etapă calitativ nouă de dezvoltare. Posibilitatea supraviețuirii civilizației terestre, trecerea ei la o etapă nouă, mai avansată de dezvoltare, depinde de procesele evoluției antropotehnologice. Ultima are loc în prezent și se desfășoară

într-un tempou accelerat și imposibil de frânat [vezi: 9, p. 215].

Transumanismul, afirmă filosoful rus P. D. Tișcenko, exprimă tendința de contopire a omului cu mașina. „Omul va căpăta corpul nemuritor al mașinii, iar aceasta – sufletul lui rațional (deja mașinizat radical)” – în viziunea lui Tișcenko [10, p. 182]. După cum se vede, transumanismul de azi, ca și marxismul, bolșevismul de ieri, vor să supună controlului rațional evoluția omului. Posibilă e oare această realitate? Viața va arăta.

Consider că transumanismul depășește umanismul care se transformă în ceva completamente opus lui. Or, în lumea mașinată, în lumea roboților unde intelectul uman, chipurile transferat mașinii, nu mai e nevoie de morală, de umanism. Acestea vor dispărea, probabil, odată cu dispariția omului, a etniilor și națiunilor umane, a naturii terestre cu diversele ei forme de viață.

Transumanismul absolutizează unele tendințe obiective a dezvoltării actuale civilizației umane. Unele dintre acestea țin de posibilitățile științei, medicinei și noilor tehnologii. Acestea sunt capabile în prezent, dar mai ales vor fi capabile în viitor de a perfecționa și de a menține corpul, sănătatea fizică și psihică a omului, la cel mai înalt nivel. Sunt deja create și implantate cu succes unor bolnavi organe create de om fie că din țesuturi biologice, fie că din materiale artificiale.

Tendențele absolutizate de transumanism sunt deci cele ce țin de intelectul artificial, de robotică și de degradarea mediului în care activează omul și care la un anumit moment va deveni incompatibil cu viața, deci și cu omul, cu corpul biologic al acestuia.

Toate aceste tendințe, devenind realitate, vor amenința existența omului. Numai intelectul uman transmis mașinii va supraviețui, nu și corpul lui biologic, consideră transumanismul.

Iarăși ne punem întrebarea: posibil e așa ceva? Da, probabil, e posibil, numai că e posibilă și optimizarea interacțiunii omului cu mediul, a societății și civilizației cu natura terestră, deci și optimizarea interacțiunilor antro- și socionaturale. Pe acestea omul trebuie să pună accentul în activitățile sale. Ocrotirea și menținerea corpului biologic al omului, al naturii umane devine astăzi și în viitor o problemă globală imperativă.

Omul a creat cultura și civilizația ca pe a o doua natură. Prin om natura a căpătat conștiința de sine, autocunoașterea. Prin intermediul lui, ea se perfecționează și se va dezvolta ascendent sau progresiv. Omul a creat și societatea, în afara căreia el nu a putut apărea și exista ca om. Societatea nu e o simplă sumă sau totalitate de indivizi, dar rezultatul interacțiunilor acestora. Ea nu poate exista și funcționa fără de indivizi cum nu poate exista și în afara și fără de natura terestră. Aceasta, la rândul ei, fiind modificată de om și societate, nu mai poate ființa în parametrii de azi decât cu sprijinul omului și al societății umane.

Omul e ființa în care în modul cel mai armonios se îmbină naturalul și socialul sau natura și societatea. Omul, prin corporalitatea sa, e o ființă organică, o ființă naturală. Prin rațiune, conștiință, spiritualitate, creativitate, acesta se prezintă și ca ființă „artificială” sau socială, culturală. Numai teoretic omul poate fi divizat în ființă bio-psiho-socială. Practic însă, naturalul (biologicul), psihologicul și socialul se interpătrund, formând un tot întreg, unic și armonios.

Trebuie de avut în vedere că corpul biologic al omului diferă cardinal de corpul altor ființe naturale. Conștiința, rațiunea, adevărata creativitate pot apărea numai în corpul uman și numai grație vieții sociale și a culturii. Ființa umană, copilul crescut în afara colectivității și al societății, rupt de cultură sau lipsit de ea nu se transfor-

mă în om. Rămâne o ființă cu chip de om, lipsit de intelect, și limbă naturală, de alte calități și însușiri umane. Structura fizică a creierului și sistemului nervos al acestuia nu se deosebește prin nimic de cea a omului normal. Deosebirea e de ordin psihologic. Lipsesc conexiunile psihice, imateriale ale acestuia față de cele ale omului normal.

Maimuța, delfinul, ca cele mai inteligente animale, pot fi relativ ușor dresate, dar e imposibil ca ele să capete intelect uman. O imitare a intelectului e posibilă, într-un anumit diapazon (la maimuța), dar însuși intelectul omului e de neatins. Asemănător cred că e și cu mașina inteligentă. Nu s-a înregistrat încă nici un caz când roboții singuri și-ar planifica propria dezvoltare trecând pe alături de programul de activitate elaborat de om. Creativitatea proprie robotului e posibilă numai în cazul când omul va implanta în el o logică a activității, luptei, creației poetice etc. Astăzi încă nimeni nu poate spune cum robotul ar putea însuși activitatea creatoare a omului [vezi: 11 p. 77].

Războiul oamenilor cu roboții și înrobirea acestora de către mașinile inteligente, afirmă E.V. Mareeva, bineînțeles că e un mit. Nicidecum însă nu e un mit posibilitatea înrobirii unor oameni de către alții cu ajutorul roboților. Regretabil ar fi dacă aceste unelte minunate ale omului ar fi transformate în armament. Atunci, afirmă E.V. Mareeva, războaiele viitorului vor fi nu cu androizii neînsuflețiți, dar cu oamenii lipsiți de suflet [12, p.173; 176].

Filosofia digitală e o altă componentă a ecosofiei, care e chemată la viață de noua realitate în care s-au pomenit omul și societatea contemporană. Televiziunea, telefonul mobilă, mass-media, industria de distracții, sfera medicală și educațională etc. din ce în ce mai mult sunt digitalizate. Omul și mediul în care el activează, societatea – toate devin digitalizate. Iar filosofia – toate devin digitalizate. Iar filosofia, ca cel mai profund mod de reflectare a

realității, încă nu a reacționat adecvat, nu a conștientizat faptul că ea trebuie, dacă tinde să fie tot atât de apreciată și necesară omului ca știința, tehnica și noile tehnologii, să analizeze această realitate și posibilele consecințe ale ei asupra dezvoltării omului și ale evoluției umanității. Cugetătoarea din România, Lavinia Marin, consideră că filosofia „nu resimte șocul schimbării. În presa de larg consum, afirmă ea, era digitală este însoțită de obicei de o retorică a schimbării ca necesitate: guvernarea, administrația, educația, aproape totul trebuie să aibă și o umbră virtuală. Oare ar trebui ca și filosofia să intre în era digitală?” [13, p. 571]. Răspunsul poate fi numai unul – filosofia nu numai că trebuie, dar chiar e obligată să o ia în considerație și numai în acest mod se va putea, ca pasărea Phoenix, renaște și schimba radical, conformându-se cu epoca dată.

„Deoarece filosofia este sinonimă cu gândirea, afirmă în continuare Lavinia Marin, ne vom întreba în ce măsură putem vorbi cu sens despre o gândire digitală... Oamenii din carne și oase – fără implanturi și proteze cognitive – pot gândi altfel cu ajutorul instrumentelor digitale, afirmă hotărât filozofa [13, p. 571]. Cugetătoarea în cauză, cred eu, nu pune la mod absolut semnul egalității între filosofie și gândire, or, ultima poate fi și nefilosofică, cotidiană, artistică, științifică, spre exemplu. Principalul e că filosofia e sinonimul celei mai adecvate, profunde și generalizatoare gândiri. Ultima are în centrul său de atenție omul ca cea mai de preț valoare, ca valoarea valorilor. Aname umanismul e fața adevăratei filosofii. De aici și necesitatea reflectării de către filosofie a realității digitale prin prisma umanului, a umanismului, a valorilor general umane. Numai astfel se va putea reforma și însuși cugetarea, gândirea.

Dorim, împreună cu Lavinia Marin, „să aflăm dacă și în ce fel instrumentele digitale pot aduce ceva cu adevărat nou în filosofie.

Suntem înconjurați și influențați de aparate digitale într-o asemenea măsură încât aproape nu le mai observăm prezența. Am putea spune că forma noastră de viață a devenit digitală în multe privințe. Dar cum putem folosi acest fapt pentru a gândi o filosofie nouă?” se întreabă filozofa [13, p. 572].

Conform Laviniei Marin, care se bazează pe concepțiile lui Vilém Flusser, exprimată în cartea „Despre scris. Are scrisul un viitor?”, reflectarea realității istorice are la baza sa 3 coduri. Vorba e despre imagini, codul alfabetic, deci scrisul și numerele sau gândirea numerică. Așa cum imaginile au fost de-construite și criticate prin scris, a venit rândul scrisului să fie criticat și de-construit prin sau de numere.

Numerele au fost inventate odată cu literele, în același gest al scrisului, dar ele exprimă un cu totul alt mod de gândire, diferit chiar de modul de gândire logic care rămâne textual. Vorba e de gândire numerică [13, p. 574]. Putem spune, afirmă în continuare Lavinia Marin, că abia în zilele noastre gândirea matematică și-a atins apogeul și forma supremă în gândirea digitală. Odată cu revoluția în informatică asistăm la o nouă schimbare de cod. De la codul alfabetic și matematic s-a trecut la codul binar sau digital. Două numere (zero și unu) au ambiția să înlocuiască toată arhitectura informației prezente și trecute. Dacă textele analizau și criticau imaginile, atunci programele digitale se constituie ca o critică directă a textelor. Cu fiecare schimbare de cod ne găsim și mai înstrăinați de realitate [vezi: 13 p. 575].

Cristina Voinea afirmă că, în ultimele decenii, arii mari ale vieții politice, economice și sociale s-au extins online. Internetul a schimbat în mod radical comportamentul politic al indivizilor umani, fie prin oferirea unor noi modalități de obținere, verificare și răspândire a informației, fie prin facilitarea comunicării la scară globală.

Internetul oferă, afirmă Cristina Voinea, și o altă dimensiune, cum ar fi logica acțiunii colective, noul mediu, înlesnind mobilizarea în masă prin oferirea unor noi posibilități pentru coordonare și colaborare. Astfel devine tot mai clar că noile tehnologii nu sunt simple mecanisme utile în activități punctuale, ci adevărate motoare ale schimbării sociale [14, p. 583].

Astfel, la întrebarea posibilă e oare o filosofie a digitalului, răspunsul poate fi numai afirmativ. Or, lumea digitalului a devenit o lume a noastră, a tuturor. Aproape întreaga noastră formă de viață e deja digitalizată. Necesitatea filosofiei digitale sau a digitalului e evidentă.

Care ar fi cauza includerii filosofiei digitale în componența ecosofiei? Odată ce ecosofia este noua filosofie a epocii noastre și a supraviețuirii, securității și dezvoltării durabile a omului, societății și naturii terestre, iar acestea nu pot fi înlăturate fără de noile tehnologii, inclusiv a celor digitale sau informaționale, nu e oare logic de a include filosofia dată în ecosofie? Consider că răspunsul logic e numai cel pozitiv sau afirmativ.

Tehnologiile digitale și utilizarea lor trebuie să fie în centrul atenției ecosofiei, or acestea pot influența omul și societatea atât benefic, cât și malefic. Omul, societatea în întregime, pot fi expuși manipulării. Exemple avem destule. Practic, majoritatea țărilor lumii, și printre acestea SUA, Franța, Rusia, au înregistrat amestecul hackerilor în activitatea uneia sau chiar a majorității instituțiilor sociale, cum ar fi cele ale apărării, băncile, electorale, de partid etc. Cele mai recente exemple de „influențe digitale” ar fi companiile electorale prezidențiale din SUA și Franța, atacul global asupra a mai mult de 300 000 calculatoare în 150 țări ale lumii în luna mai 2017, atacul hackerilor din iunie 2017 asupra Băncii Naționale, a sistemului energetic, inclusiv cel de la Cernobâl

și al altor instituții statale și particulare din Ucraina, alte țări, inclusiv Federația Rusă.

Un studiu recent a demonstrat că algoritmul de căutare a motorului Google poate influența preferințele votanților indeciși cu 20%, ori chiar mai mult, în diverse grupuri demografice, în favoarea unui anumit candidat la alegerile prezidențiale, prin afișarea pe prima pagină a rezultatelor căutării după termenul „alegeri 2016” a paginilor care favorizează un anumit candidat. Ceea ce se dovedește cu adevărat problematic este că această manipulare devine greu de sesizat [14, p. 587].

Tehnologiile digitale ar putea servi nu numai activităților de manipulare, dar și celor ce țin de spiritualitate, moralitate, comportament decent etc. Prin intermediul acestor tehnologii s-ar putea stopa și înlătura, în cadrul internetului, violența, pornografia, inclusiv cea infantilă, discriminările de tot genul, diversele propagande rasiale, xenofobe, antiumane, care sunt introduse anonim și circulă virtual nestingherit. Mass-media comunică că deja există roboți capabili să depisteze oamenii care mint, având ca bază aceleași tehnologii digitale mai avansate decât detectorul de minciuni.

Roboții actuali pot influența omul, comportamentul acestuia, atât benefic, cât și malefic. Totul depinde de programator, de intențiile bune sau rele ale acestuia. Anume aici e nevoie și de o filosofie a digitalului, o bază teoretică a activităților robotice. Filosofia digitală trebuie să se bazeze pe umanism, pe etica ecologică globală, care include în sine umanismul tradițional, care-i are în vedere pe indivizii umani, pe umanismul ecologic, răspândit și asupra naturii, a întregii vieți terestre și pe umanismul etnic, răspândit și asupra etniilor umane [vezi: 4].

Filosofia securității. Filosofia digitală, ca și filosofia general ecologică, socioecologică, antropoecologică și cea a toleranței,

are tangențe cu filosofia securității și filosofia problemelor globale, or toate acestea interacționează în cadrul ecosofiei sau înțelepciunii ecologice în baza eticii ecologice globale. Filosofia digitală are în centrul său de atenție nu numai robotica, tehnologiile digitale și posibilitățile acestora, dar și securitatea umană. Ultima e chiar unul din aspectele fundamentale ale acesteia, or, după cum deja am menționat, robotica, întreaga tehnică ce ține de domeniul artificial, poate fi îndreptată nu numai spre a-i ușura omului activitățile sale și viața, dar și împotriva acestora. Securitatea omului, a speciei umane poate fi foarte grav amenințată și afectată și de roboți, de transformarea acestora în armament tot de către om. Acest aspect al roboticii este un argument în plus în favoarea existenței filosofiei securității, fie și în cadrul ecosofiei, care și ea este filosofie. Filosofia, după cum s-a menționat anterior, întotdeauna abordează problemele prin prisma factorului uman și a valorilor general umane. Ecosofia deci nu face excepție. Robototehnica îl scutește pe om de activități algoritmice, monotone, eliberându-i timpul pentru activități cu adevărat creatoare și de anvergură. Omul i-a ajutat și în creație prin îndeplinire de către mașini și roboți a unor operații de rutină și de lungă durată. Robototehnica în acest aspect e necesară omului, ceea ce nu putem afirma în cazul transformării acesteia în armament și tehnică de război. Dar și în acest caz factorul uman e hotărâtor. De om depinde folosirea sau neutilizarea acestui armament (a roboților) împotriva altor oameni.

Securitatea se referă, practic, la toate entitățile materiale și spirituale, la toate domeniile sociale, economice, morale, virtuale. Acestea servesc ca încă un argument în favoarea necesității filosofiei securității. Aplicarea și utilizarea discutabilă a termenului de securitate de asemenea servește ca argument în favoarea existenței filosofiei

securității. Argumentul cel mai hotărâtor însă e că securitatea, în ultimă instanță, se referă la ființa umană, la lumea acestuia. Toate celelalte securități au sens pe atât pe cât se referă la om, la specia umană. Am putea afirma că toate securitățile sunt incluse în cea umană și au sens pe atâta pe cât asigură securitatea umană.

Problemele globale, inclusiv schimbarea climei, elaborarea și aplicarea noilor tehnologii convergente, pot deveni incompatibile cu securitatea și chiar viața umană. Pentru ca securitatea dată să devină reală și durabilă pe cât e posibil, sunt necesare atât calculatoarele, robotica, cât și tehnologiile digitale, filosofia acestora. Securitatea omului, în viziunea filosofiei securității, e mai valoroasă, mai preferabilă decât securitatea oricărei alte forme de viață. Acest lucru nu e tocmai în concordanță cu principiul laureatului Premiului Nobel, Albert Schweitzer – „venerază oricare formă de viață”.

Securitatea e și o problemă filosofică care nu poate fi soluționată, asigurată odată și pentru totdeauna, univoc în toate împrejurările. Ea e concretă, individuală și nestandard. A cui securitate ar trebui asigurată dacă am alege între criminal și posibila lui jertfă, spre exemplu între pedofil și copilul care poate fi violat? A cui securitate ar trebuie întărită și menținută în cazul statului agresor și celui supus agresiunii, cum ar fi, spre exemplu, Federația Rusă cu Ucraina, aceeași Rusia și Republica Moldova, Federația Rusă și Georgia? Filosofia securității, pe cine ar îndreptăți în cazul Siriei cu problemele ei ce țin de securitatea președintelui Asad și a majorității populației siriene? Conducerea Rusiei a ales „securitatea” președintelui sirian, care, chipurile, a fost ales de popor și reprezintă „puterea legitimă”. Așa să fie oare?

Filosofia securității, cred eu, trebuie să fundamenteze securitatea tuturor, deci și a criminalului, numai că în pușcărie, și

a agresorului, poporul căruia nu trebuie nimicit, dar ajutat să iasă din criză, cum a fost cazul Germaniei naziste, a Japoniei și ale altora după cel de-al II-lea Război Mondial. Vinovații concreți personali trebuie pedepsiți, chiar și prin intermediul pedepsei capitale, numai că înfăptuirea pedepsei să fie demnă de om și nu o batjocură la adresa acestuia, cum a fost, spre exemplu, pedeapsa lui Hussein sau Gaddafi.

Filosofia toleranței. Filosofia securității, ca parte componentă a ecosofiei, e strâns legată de filosofia toleranței, și ea parte componentă a ecosofiei. Conceptul de toleranță își are conținutul în viața reală a oamenilor în medicină și biologie, în teorie și practica religioasă și morală, în concepțiile filosofiei sociale și antropologice contemporane. Creștinismul, ca religie universală și morală înaintată și fundamentată în darul acesteia, se deosebește radical de alte religii și concepții morale prin toleranța absolutizată. „Iubește-ți aproapele necătând la orice. Dacă cineva te lovește pe obrazul drept, dă-i-l și pe cel stâng”. Fiind grav agresat, batjocorit și înjosit, Hristos rostește: „Iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac”.

Morala creștină propagă toleranța absolută, dar în practică biserica și majoritatea creștinilor nu au implementat-o, nu o pot traduce în viață până la capăt. Chiar și în relațiile între diversele curente și biserici creștine, nemaivorbind de celelalte necreștine. Preafericitul sau Sfântul Augustin ajunsese la concluzia că nici chiar Dumnezeu nu poate fi absolut tolerant. Or, majoritatea oamenilor nu vor ajunge în Rai, ci în Iad, grație păcatelor lor. Domnul nu-i poate ierta pe toți, deci nu poate fi absolut tolerant față de toți oamenii.

B. S. Galimov, un filosof din Federația Rusă, afirmă că noțiunea de toleranță s-a constituit pentru prima dată în medicină și biologie, însă la momentul de față nu există o concepție unică pentru toate as-

pectele existenței sociale și ale vieții spirituale a societății. Toleranța e pluralistă, multiaspectuală, eterogenă. Din punctul de vedere al abordărilor politico-juridice și filosofice toleranța semnifică stima, înțelegerea și acceptarea diversității de culturi ale popoarelor lumii, ale formelor de autoevidențiere, ale modalităților de exprimare a individualității umane. Ea e favorizată de cunoștințe, comunicabilitate, sinceritate și libertatea gândirii, conștiinței și convingerilor.

Toleranța e armonie în diversitate. Ea nu e numai datorია morală, dar și necesitatea politică și juridică. Toleranța contribuie la instaurarea păcii, la schimbarea culturii războiului cu cea a păcii. Toleranța, conform filosofului din Federația Rusă, nicidecum nu înseamnă cedări, indulgență sau îngăduință prea mare. Toleranța, mai întâi de toate, e o atârnare activă, formată în baza principiilor universale ale drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Toleranța în oricare împrejurări nu poate servi ce îndreptățire a atacurilor la aceste valori fundamentale [15, p.10].

Toleranța e necesară în procesul de edificare și menținere a securității. Până la ce nivel sau limită însă ea e admisă? Iată unde apare problema. Poate oare agresatul sau atacatul să fie tolerant față de agresor? Toleranța, consider eu, poate fi numai duală, manifestată de ambele părți ale conflictului neînchepută încă și nu de agresat sau de învins față de victorios. Posibil e așa ceva sau totuși e o utopie ca și în cazul moralei creștine. De aici necesitatea elaborării unei filosofii a toleranței ca parte componentă a ecosofiei de rând cu filosofia securității și a celorlalte. Altfel, înțelepciunea filosofică nu va fi completă și nu-și va putea înfăptui misiunea imperativă a salvării omului, a supraviețuirii și dezvoltării durabile a acestuia, a societății, culturii și a naturii terestre.

CONCLUZII

Epoca contemporană, epocă a internetului, științei, noilor tehnologii, problemelor globale și a pericolelor de moarte nemaiîntâlnite până acum pentru om și întreaga viață terestră, necesită imperativ o nouă filosofie marcată de mine prin termenul de ecosofie sau înțelepciune ecologică.

Ecosofia include în sine o serie de probleme și obiective, câteva filosofii mai particulare, printre care și cele ale securității,

toleranței, a problemelor globale și a noii moralități, bazate pe umanismul tradițional, ecologic și etnic.

Ecosofia e adresată absolut tuturor oamenilor în genere și în parte, tuturor statelor, societăților și comunităților de oameni de pe întreaga Terra, reprezentanților tuturor profesiilor, savanților și factorilor de decizie de toate nivelurile, inclusiv militarilor, mai ales, prin problemele ce țin de securitate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Strat Emilia Irina. Mai este actuală filosofia? // Revista de filosofie. – București 2012, №3, p. 410-417.
2. Sîrbu Ion. Securitatea și dihotomia tehnologiilor convergente // PolicialScience, International RelationsAndSecurity Studies. International ConferenceProceedingsthe 7th edition. Sibiu, may 27-29, 2016. Lucian Blaga University of Sibiu, p. 471-478.
3. Sîrbu Ion. Ecosofia sau filosofia ecologică. – Iași, 2000. – 370 p.
4. Sîrbu Ion. Etica ecologică globală și dialogul civilizațional; Aspecte epistemologice și de securitate // Lucian Blaga University of Sibiu Studia Securitatis Tom IX No3/2015. – p. 159-168.
5. Дубровский Д. И. (редактор) Глобальное будущее 2045. Конвергентные технологии (НБИКС) и трансгуманистическая эволюция. – М: МБА, 2013.
6. Алексеева И. Ю., Аршинов В.И., ЧеклецовВ.В. „Технолюди” против „постлюдей”: НБИКС – революция и будущее человека // Вопросы философии. М., 2013, №3, с.12-21.
7. Конвергенция биологических, информационных, нано- и когнитивных теологий: вызов философии (материалы круглого стола) // Вопросы философии. – М., 2012, №12, с. 3-23.
8. Урсул А.Д., Урсул Т.А. Будущее человечества: Апокалипсис или дальнейшая эволюция? // Политика и общество. – М. 2012, с. 59-72.
9. Дубровский Д.И. К вопросу о глобальном будущем и трансгуманистической эволюции (Ответ П.Д. Тищенко) // Вопросы философии. – М., 2015, №3, с. 2014-2020.
10. Тищенко П.Д. Россия 2045: котлован для аватара: размышления в связи с книгой „Глобальное будущее 2045: Конвергентные технологии (НБИКС) и трансгуманистическая эволюция” //Вопросы философии. – М., 2014, №8, с. 181-187.
11. Кузнецова Т.В., Оруджев З.М. История и проблема робота // Вопросы философии. – М., 2016, №1, с. 72-81.
12. Мареева Е.В. От искусственного интеллекта к искусственной душе // Вопросы философии. – М., 2014, №1, с. 171-177.
13. Marin Lavinia. Schiță pentru o posibilă filosofie a digitalului // Revista de filosofie. – București, 2016, №5, p. 571-582.
14. Voinea Cristina. Guvernarea fără guvernanți: Politica prin algoritmi și Big Data // Revista de filosofie. – București, 2016, №5, p. 583-595.
15. Чумаков А.Н., Королёв А.Д. Философия. Толерантность. Глобализация. К итогам VII Российского философского конгресса // Вопросы философии. – Москва, 2016, №7, с. 6-20.
16. Sîrbu Ion. Ecosofia și perspectiva rurală // Universitatea Agrară de Stat din Moldova, Facultatea de Economie. Lucrări științifice, volumul 31, Economie. – Chișinău, 2012, p. 530-540.